

De Canon van Veldhoven

Waarom een Canon van Veldhoven?

De leden van de Vereniging Erfgoedhuis Veldhoven (VEV) vinden dit een uitgelezen kans om onze belangstelling voor Erfgoed actief te delen met zowel inwoners als bestuurders en vooral met jong en oud.

Wie zijn wij en voor wie schrijven we?

Namens het Algemeen Bestuur (AB) van VEV draagt de stuurgroep inhoudelijke verantwoording voor de Canon van Veldhoven en geeft leiding aan de uitwerking en publicatie ervan.

De Canon wordt geschreven voor iedereen die belangstelling heeft voor Veldhovens Erfgoed of die we hiervoor kunnen gaan interesseren, waaronder kinderen in de hoogste klassen van het Basisonderwijs en op de middelbare school. Wij werken daarom samen met historici, archeologen, onderwijsgevend en diverse erfgoed specialisten.

Wij zijn de erfgoeddeskundigen drs. Tiny Leijten, oud-docent, -schooldirecteur en -bestuurder in het Basisonderwijs, drs. Louis Schats, oud-docent, bioloog en dr. Ton Sliphorst, oud-docent en -directeur in het Middelbaar Onderwijs, historicus en historisch-demograaf.

Wat is een Canon en hoe wordt de Canon van Veldhoven opgebouwd?

Sinds 2006 hebben Canons hun intrede gemaakt in het geschiedenisonderwijs en op diverse andere terreinen.¹ Naast de Canon van Nederland zijn er ook veel gemeenten en andere overheden die een eigen Canon hebben of laten maken.² Het is niet uitgesloten dat ook de gemeente Veldhoven hierin gaat aansluiten. Afspraak met het gemeentebestuur is dat VEV in deze Canon de regie zal voeren en inhoudelijk eindverantwoordelijkheid zal dragen.

Daarnaast is het onze bedoeling om samen te werken met een grote groep schrijvers en lezers, binnen en buiten VEV maar ook met het Oude Slot, de Bibliotheek Veldhoven en het Veldhovense basis- en middelbaar onderwijs.

De Nederlandse Canon als kader

In de Canon van Nederland worden vijftig Vensters beschreven die, verdeeld over tien Tijdvakken, de kern van de Nederlandse geschiedenis beschrijven.³ De bedoeling hiervan is dat hierdoor de grote lijnen van onze nationale geschiedenis wetenschappelijk onderbouwd, maar vooral beknopt en in heldere taal gepresenteerd worden. Om een Canon overzichtelijk te houden is gekozen voor maximaal vijftig Vensters. *'Elk Venster noemt een gebeurtenis, creatie of persoon en biedt via het gekozen onderwerp uitzicht op het achterliggende thema. Zo biedt in de Canon van Nederland het venster Willibrord zicht op de verspreiding van het christendom in de vroege middeleeuwen'*.⁴

¹ Website Rijksoverheid <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-de-canon-van-nederland>

² De website Canon van Nederland geeft diverse voorbeelden, vanaf nationaal niveau tot alle lagen daaronder, zoals Noord-Brabant en Kempenland <https://www.canonvannederland.nl/nl/noord-brabant>

³ Commissie herijking Canon van Nederland, De Canon van Nederland, Vijftig vernieuwde vensters voor onze tijd, Utrecht 2020.

⁴ https://www.canonvannederland.nl/image/2024/10/3/20210928_stappenplan_ontwikkeling_regiocanon.pdf

De inhoud van de Canon is gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke inzichten, beschreven door diverse historici, archeologen en andere specialisten, gepubliceerd in het naslagwerk 'Het verhaal van Nederland, onze geschiedenis van de prehistorie tot nu'.⁵

Vensters in de Veldhovense Canon

De Vensters voor Veldhoven beschrijven een plaatselijk- en afhankelijk van het onderwerp misschien regionaal- of zelfs internationaal onderwerp. We zoeken in onze Canon de samenhang met de Nederlandse, de Brabantse, de canon van Kempenland⁶ en die van onze omringende gemeenten. Maar centraal staat steeds Veldhoven, met haar vier kerkdorpen en vele nieuwbouwwijken. Een enkele keer zullen we zelfs zien dat ontwikkelingen in onze omgeving anders verlopen zijn dan in de Nederlandse Canon.

Belangrijke bronnen voor de Veldhovense Canon zijn de vele artikelen over diverse onderwerpen uit ons gezamenlijk verleden, in het bijzonder de publicaties van Jacq Bijnen en Jean Coenen en door de voorgangers van VEV.⁷

De Tijdvakken, verschillen en overeenkomsten tussen Nederland en Veldhoven

De landelijke Canon telt tien Tijdvakken, eindigend in het jaar 2000. We volgen deze grotendeels maar niet volledig. De periodisering voor de Prehistorie loopt landelijk tot 3000 v. Chr., maar bij ons tot de komst van de Romeinen omstreeks 50 v. Chr. ondanks dat het vanaf dat moment nog lang niet zover was dat de periode zonder schrift volledig voorbij was. De tijd van Grieken en Romeinen begint bij ons dus ook niet in 3000 v. Chr. maar pas bij de eerste contacten. De namen van de Tijdvakken nemen we wel over, ook al zouden ze niet passend lijken voor ontwikkelingen in onze omgeving.

Omdat we binnenkort al het eerste kwart van de 21^e eeuw afsluiten voegen wij deze periode als elfde Tijdvak toe. De elf tijdvakken in de Canon van Veldhoven zijn daarom:

	Tijdvakken	Periode	Jaartal
1	jagers en boeren	Prehistorie	tot 50 v. Chr.
2	Grieken en Romeinen	Oudheid	50 v. Chr tot 500
3	monniken en ridders	Vroege Middeleeuwen	500 tot 1000
4	steden en staten	Hoge en late Middeleeuwen	1000 tot 1500
5	ontdekkers en hervormers	Renaissance	1500 tot 1600
6	regenten en vorsten	'Gouden Eeuw'	1600 tot 1700
7	pruiken en revoluties	Verlichting	1700 tot 1800
8	burgers en stoommachines	Industrialisatie	1800 tot 1900
9	de wereldoorlogen	Eerste helft twintigste eeuw	1900 tot 1950
10	televisie en computer	Tweede helft twintigste eeuw	1950 tot 2000
11	global village en klimaatverandering	Eerste deel van de eenentwintigste eeuw	vanaf 2000

⁵ Tonk F. en Koopman L., Het verhaal van Nederland, onze geschiedenis van de prehistorie tot nu, Amsterdam 2025³.

⁶ <https://www.canonvannederland.nl/nl/noord-brabant/kempen>

⁷ Met name Bijnen J., Veldhoven, 4000 jaar geschiedenis van Oerle, Meerveldhoven, Veldhoven en Zeelst, Veldhoven 2005, Coenen J., Veldhoven van Toterfout tot heden, een overzicht van de geschiedenis van Veldhoven, Meerveldhoven, Oerle en Zeelst, Veldhoven 2006 en de jaar- en themaboeken van de erfgoedorganisaties in de kerkdorpen Meerveldhoven, Oerle, Veldhoven-dorp en Zeelst.

Binnen de Tijdvakken volgen we, in en naast eigen onderwerpen, de kenmerkende aspecten die in het geschiedenisonderwijs centraal staan.

jagers en boeren	de levenswijze van jagers en verzamelaars het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen
Grieken en Romeinen	de verspreiding van de Grieks-Romeinse cultuur en de confrontatie met de Germaanse cultuur het christendom in het Romeinse Rijk: van verboden tot enig toegestane godsdienst
monniken en ridders	de verspreiding van het christendom tot in de Lage Landen hofstelsel en horigheid
steden en staten	opkomst van handel en ontstaan van steden opkomst van de stedelijke burgerij en toenemende zelfstandigheid van steden
ontdekkers en hervormers	het begin van de overzeese Europese expansie de Opstand en het ontstaan van een onafhankelijke Nederlandse staat
regenten en vorsten	ontstaan van het handelskapitalisme en begin van een wereldeconomie bestuur en stedelijke cultuur in Nederland
pruiken en revoluties	slavenarbeid op plantages en opkomst van het abolitionisme het streven naar grondrechten en naar politieke invloed van de burgerij in de Franse en Bataafse revolutie
burgers en stoommachines	het ontstaan van het parlementaire stelsel en de toename van de volksinvloed de industriële revolutie en de opkomst van de emancipatiebewegingen
de wereldoorlogen	de economische wereldcrisis de Duitse bezetting en de Jodenvervolgung
televisie en computer	De blokvorming tussen Oost en west en de Koude Oorlog. Sociaal-culturele veranderingen en toenemende pluriformiteit vanaf de jaren '60
global village en klimaat-verandering	Globalisering in werk, handel en persoonlijke ervaringen en contacten. Democratie, rechtsstaat, gezondheidszorg, verzorgingsstaat en klimaat staan onder druk, verandering van sociale netwerken

Van kenmerkende aspecten die binnen de Veldhovense omgeving niet speelden, zal uitgelegd worden waarom dat zo was. Ook beschrijven we per Tijdvak in maximaal 200 woorden het achterliggend tijdsbeeld, ontwikkelingen en gebeurtenissen binnen de wereld die voor de Veldhovense omgeving relevant waren. In ieder geval beschrijven we per Tijdvak Veldhovense Vensters en onderwerpen en verwijzen we naar Veldhovens immaterieel en materieel Erfgoed, de rijks- en gemeentelijke monumenten en de Geheimen van Veldhoven.⁸

Vensters en onderwerpen

Er komen maximaal vijftig Veldhovense Vensters. Per Venster kunnen een of meer onderwerpen aan bod komen. We maken eerst per Tijdvak een lijst van alle onderwerpen en gaan aan de hand van deze verzameling en het Tijdsbeeld de Vensters vaststellen. De 67 onderwerpen in de bijlage vormen hiervan nog maar een begin, we hebben minstens het dubbele aantal nodig. In de bijlage vind je niet meer dan de eerste opzet.

⁸ <https://www.geheimenvanveldhoven.nl/>

Voor het basisonderwijs maken we een verkorte versie, Vensters passend bij het leerplan en het leesniveau vanaf groep 7.

Hoofdpijnen en Vakgebieden

Tenslotte hanteert het geschiedenisonderwijs zeven hoofdpijnen die in alle tijdvakken terug horen te komen.⁹

- 1 Leven in een kwetsbare delta – Nederland waterland
- 2 Wat geeft betekenis? – zingeving en levensbeschouwing
- 3 Woord en beeld verbinden -taal, kunst en cultuur
- 4 Wat weten wij? – kennis, wetenschap en innovatie
- 5 Wie telt er mee? – sociale (on)gelijkheid
- 6 Wie bestuurt er? – politiek en samenleving
- 7 Knooppunt van verbindingen – wereldeconomie

Op het laatste blad van de bijlage leggen we uit welke interpretatie wij hier voor onze gemeentelijke Canon aan geven. De hoofdpijnen zijn namelijk bedoeld om de Vensters en de onderwerpen vanuit verschillende oogpunten te benaderen waardoor de Canon een boeiende verzameling wordt vanuit uiteenlopende vakgebieden. Onder andere komen archeologie, aardrijkskunde, natuurlijk milieu, techniek, economie, bestuur, religie, ontspanning, voeding en gezondheid aan bod en zelfs meer dan dat, tegen de achtergrond van onze geschiedenis. Dit is wat historici integrale geschiedenis noemen.

Achtergrondinformatie zoals vergelijkbare Canons

In het Erfgoedhuis op de tweede verdieping van de Veldhovense bibliotheek kun je als voorbeeld verschillende Canons inzien, maar ook het Verhaal van Nederland in voetnoot 5. De belangrijkste bronnen voor de Veldhovense geschiedenis zijn de werken van Jacq Bijnen en Jean Coenen en de publicaties van onze voorgaande erfgoedverenigingen in de kerkdorpen, genoemd in voetnoot 7. Die vind je daar ook.

Wat is de werkwijze, planning van overleg en acties

Om te beginnen zoeken we naar personen die deel willen nemen aan de expert- of resonansgroep. De eersten gaan Onderwerpen of Vensters voorstellen en daarvoor teksten schrijven en samen met ons de totale opbouw bewaken. Voor de resonansgroep zoeken we mensen die teksten willen beoordelen op leesbaarheid.

Het schrijven start nadat we per Tijdvak het achterliggend tijdsbeeld hebben beschreven. Voordat we tot Vensters komen, zullen de schrijvers per Tijdvak voorstellen doen voor Onderwerpen. Zij kunnen elk onderwerp in maximaal 200 woorden beschrijven, inclusief onderzoeksvraag en inschatting van bronnen. Uit het overzicht van al deze Onderwerpen maken we straks per Tijdvak de keuze, welke geschikt zijn om als Venster uitgewerkt te worden maar ook welke minder geschikt zijn om in de Canon te worden opgenomen.

In de schrijffase daarna ondersteunen we de schrijvers met onze auteursinstructie en door samen met de expert- en resonansgroep teksten op inhoud en leesbaarheid te verrijken. Tijdens de bijeenkomst van 20 november zullen wij deze werkwijze toelichten.

⁹ Canon van Nederland, 13.